

Democrația constituțională – între tranziția de la un regim totalitar la unul democratic

Dr. Ionița COCHINȚU*

Magistrat asistent
Curtea Constituțională a României

Abstract

The 1991 Constitution¹ was adopted following a referendum that takes place on the 8th of December 1991 and had the role of regulating the new political, social and economic order, claimed after the 1989 events. Before the adoption of the fundamental Act, some measures were retaken starting from December 1989 and during the next period which comprised the adoption of some normative act especially by which the communist structures were placed with the new regime institutional order based on the observing constitutional principles, of the fundamental rights of the citizens and constitutional values. The most important measure was that "all the ancient dictatorial structures are dissolved and will stay dissolved". Other measures related to: the abandon of the sole and unique role of one party ruler and the establishment of a democratic and pluralist government system, the organization of free elections during the month of April, the separation of powers between the legislative, executive and judicial, public authorities and the election of all the political leaders for one or maximum two mandates as none can claim the power for life.

Keywords: *constitutional democracy, transition, totalitarian political regime, democratic regime, constitutional reform*

Rezumat

Constituția României a fost adoptată prin referendum la 8 decembrie 1991², iar rolul său a fost, în primul rând, acela de a consfinți noua ordine politică, socială și economică, proclamată imediat după evenimentele petrecute în

* ionitacochintu@yahoo.com

¹ A se vedea Geneza Constituției României 1991, op. cit., p. 859.

² A se vedea Geneza Constituției României 1991, Lucrările Adunării Constituante, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”.

decembrie 1989. Însă, înainte de adoptarea acestei Legi fundamentale, au fost luate unele măsuri, respectiv, începând cu Decembrie 1989, precum și perioada ce a urmat, în România au fost adoptate diverse acte normative, printre care, de o însemnătate deosebită, fiind cele prin care s-a stabilit înlăturarea structurilor de putere ale regimului comunist și stabilirea unui nou regim constituțional în România, instituirea unor principii constituționale, impunerea respectării drepturilor fundamentale ale cetățeanului și valorilor constituționale.

Printre primele și cele mai importante măsuri, s-a enunțat și faptul că „Sunt și rămân dizolvate toate structurile de putere ale fostului regim dictatorial”, abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ, organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie, precum și separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unu sau, cel mult, două mandate, nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață.

Cuvinte-cheie: democrația constituțională, tranziție, regim politic totalitar, regim democratic, reformă constituțională

1. Introducere

La baza funcționării unei societăți democratice stă Legea fundamentală, iar, în contextul la care facem referire, adoptarea unei Constituții care să cuprindă principiile constituționale de organizare și funcționare a statului, separația puterilor, mecanismele statului de drept, pluralismul politic, reglementarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale, autoritățile publice era imperios necesară.

Însă, înainte de adoptarea unei noi Constituții, având în vedere faptul că, în România, trecerea de la „comunism” la „capitalism” nu a avut loc pe cale pașnică, a fost nevoie de luarea unor măsuri urgente și premergătoare, respectiv, începând cu Decembrie 1989, precum și perioada ce a urmat, au fost adoptate diverse acte normative, printre care, de o însemnătate deosebită, fiind cele prin care s-a stabilit înlăturarea structurilor de putere ale regimului comunist și stabilirea unui nou regim constituțional în România, instituirea unor principii constituționale, impunerea respectării drepturilor fundamentale ale cetățeanului și valorilor constituționale.

Astfel, în acest context, procesul de constituționalizare s-a declanșat în epoca postdecembristă, după Revoluția din Decembrie 1989, și s-a dezvoltat odată cu decretele și decretele-lege ale Consiliului Frontului Salvării Naționale și Consiliului

Provizoriu de Uniune Națională, unele dintre ele având un puternic caracter constituțional, continuând cu apariția unei noi Constituții, revizuirea acesteia, dar și cu o continuă „luptă” atât pentru respectarea principiului separației și echilibrului puterilor, cât și pentru întărirea caracterului de Lege fundamentală, respectiv a „supremației Constituției”.

2. Evoluții constituționale postrevoluționare

Începând cu Decembrie 1989, precum și perioada ce a urmat, în România au fost adoptate diverse acte normative, printre care, de o însemnătate deosebită, fiind cele prin care s-a dispus înlăturarea structurilor de putere ale regimului comunist și stabilirea unui nou regim constituțional în România, instituirea unor principii constituționale, impunerea respectării drepturilor fundamentale ale cetățeanului și valorilor constituționale.

Acestea au avut o însemnătate deosebită, întrucât în virtutea lor s-a făcut trecerea de la statul totalitar spre o nouă etapă a vieții sociale, politice, economice a țării, guvernată de un sistem democratic, pluralist, bazat pe alegeri libere, având la bază separația puterilor în stat, precum și reorganizarea tuturor sectoarelor vieții sociale.

2.1. Acte emise înainte de adoptarea Constituției din 1991, prezentând o însemnătate deosebită pe plan constituțional

În mijlocul evenimentelor din decembrie 1989, precum și în perioada imediat ce a urmat, până la constituirea noului Parlament ales în urma alegerilor democratice și libere din anul 1990, au fost emise Comunicate, Decrete-lege și Decrete. Dintre acestea, cele mai importante pot fi enumerate următoarele:

- Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 decembrie 1989;
- Decretul-lege nr. 1 din 26 decembrie 1989 privind abrogarea unor legi, decrete și alte acte normative;
- Decretul-lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale;
- Decretul-lege nr. 6 din 7 ianuarie 1990 pentru abolirea pedepsei cu moartea, pentru modificarea și abrogarea unor prevederi din Codul penal și alte acte normative;

- Decretul-lege nr. 81 din 9 februarie 1990 privind Consiliul Provizoriu de Uniune Națională;
- Decretul-lege nr. 92 din 14 martie 1990 privind alegerea Parlamentului și a Președintelui României.

2.2. Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 decembrie 1989³. Propunerea constituirii unui comitet de redactare a noii Constituții

Primul „act” emis chiar în mijlocul evenimentelor din decembrie 1989 a fost Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 decembrie 1989, prin care, de altfel, s-a și constituit Frontul Salvării Naționale, având drept scop „instaurarea democrației, libertății și demnității poporului român”.

Odată cu emiterea acestui comunicat s-a dispus că „din acest moment se dizolvă toate structurile de putere ale clanului Ceaușescu. Guvernul se demite, Consiliul de Stat și instituțiile sale își încetează activitatea. Întreaga putere în stat este preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale. Lui i se va subordona Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei și a unităților Ministerului de Interne. Toate ministerele și organele centrale în actuala lor structură își vor continua activitatea normală, subordonându-se Frontului Salvării Naționale, pentru a asigura desfășurarea normală a întregii vieți economice și sociale. În teritoriu se vor constitui consilii județene, municipale, orășenești și comunale ale Frontului Salvării Naționale ca organe ale puterii locale. Miliția este chemată ca, împreună cu comitetele cetățenești, să asigure ordinea publică. Aceste organe vor lua toate măsurile necesare pentru asigurarea aprovizionării populației cu alimente, cu energie electrică, cu căldura și apă, pentru asigurarea transportului, a asistenței medicale și a întregii rețele comerciale”.

De asemenea, odată cu proclamarea libertății și democrației s-au propus anumite măsuri, printre care și „Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unu sau, cel mult, două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață. Un comitet de redactare a noii Constituții va începe să funcționeze imediat.”

³ Acest Comunicat a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 25 decembrie 1989.

Programul propus conținea următoarele⁴:

- abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ;

- organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie;

- separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unu sau, cel mult, două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață;

- Consiliul Frontului Salvării Naționale propune ca țara să se numească în viitor România. Un comitet de redactare a noii Constituții va începe să funcționeze imediat;

- restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și eficienței. Eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată și promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice;

- restructurarea agriculturii și sprijinirea micii producții țărănești. Oprirea distrugerii satelor;

- reorganizarea învățământului românesc potrivit cerințelor contemporane. Reașezarea structurilor învățământului pe baze democratice și umaniste. Eliminarea dogmelor ideologice care au provocat atâtea daune poporului român și promovarea adevăratelor valori ale umanității. Eliminarea minciunii și a imposturii și statuarea unor criterii de competență și justiție în toate domeniile de activitate. Așezarea pe baze noi a dezvoltării culturii naționale. Trecerea presei, radioului, televiziunii din mâinile unei familii despotice în mâinile poporului;

- respectarea drepturilor și libertăților minorităților naționale și asigurarea deplinei lor egalități în drepturi cu românii;

- organizarea întregului comerț al țării, pornind de la cerințele satisfacerii cu prioritate a tuturor nevoilor cotidiene ale populației României. În acest scop, vom pune capăt exportului de produse agroalimentare, vom reduce exportul de produse petroliere, acordând prioritate satisfacerii nevoilor de căldură și lumină ale oamenilor;

- întreaga politica externă a țării să servească promovării bunei vecinătăți, prieteniei și păcii în lume, integrându-se în procesul de construire a unei Europe unite, casa comună a tuturor popoarelor continentului. Respectarea angajamen-

⁴ Aceste măsuri sunt redată astfel cum au fost publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 22 decembrie 1989.

telor internaționale ale României și, în primul rând, cele privitoare la Tratatul de la Varșovia;

- promovarea unei politici interne și externe subordonate nevoilor și intereselor dezvoltării ființei umane, respectului deplin al drepturilor și libertăților omului, inclusiv al dreptului de deplasare liberă. Constituindu-ne în acest front, suntem ferm hotărâți să facem tot ce depinde de noi pentru a reinstaura societatea civilă în România, garantând triumful democrației, libertății și demnității tuturor locuitorilor țării.

2.3. Comunicatul⁵ Consiliului Frontului Salvării Naționale din 25 decembrie 1989

Prin Comunicatul⁶ Consiliului Frontului Salvării Naționale din 25 decembrie 1989 s-a anunțat prăbușirea fostului regim comunist și, pentru restabilirea situației și pentru asigurarea „liniștii necesare unei vieți normale în societatea noastră liberă” s-au adoptat unele măsuri excepționale.

Aceste măsuri excepționale au avut cel puțin două direcții. Pe de o parte, a fost nevoie de luarea unor măsuri care să conducă la restabilirea ordinii publice, știut fiind că trecerea de la regimul comunist la unul democratic nu s-a petrecut pe cale pașnică. Pe de altă parte, a fost nevoie de implementarea unor minime criterii în baza cărora să se desfășoare activitatea unor autorități.

În esență, aceste măsuri au constat în:

- încetarea completă și imediată a focului pe întreg teritoriul țării; armata este singura deținătoare a armelor;

- unitățile Ministerului de Interne se vor integra Ministerului Apărării Naționale care preia comanda unică asupra tuturor trupelor și mijloacelor de luptă ale țării; organele de miliție și pompierii își păstrează toate atribuțiile specifice, pe care trebuie să le exercite cu toată fermitatea; conducerea și toți oamenii muncii sunt chemați să asigure protecția unităților economice, comerciale, sanitare, de învățământ, știință și cultură;

- organele noilor structuri ale democrației trebuie să-și înceapă urgent activitatea de refacere a țării, constituindu-se ferm, intrând imediat în subordinea consiliului și adoptând, împreună cu acesta, măsurile de ordin politic, social,

⁵ Acest comunicat a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 2 din 25 decembrie 1989.

⁶ *Ibidem.*

administrativ și economic, absolut necesare primelor etape ale reconstrucției societății.

2.4. Decretul-lege nr. 1 din 26 decembrie 1989 privind abrogarea unor legi, decrete și alte acte normative⁷ și Decretul-lege nr. 6 din 7 ianuarie 1990 pentru abolirea pedepsei cu moartea, pentru modificarea și abrogarea unor prevederi din Codul penal și alte acte normative⁸

Aceste două decrete-lege au avut drept scop „eliminarea imediată din legislația României a unora dintre legile și decretele emise de fostul regim dictatorial, acte normative cu un profund caracter nedrept și contrare intereselor poporului român”, precum și scoaterea în evidență a „caracterului profund umanist al regimului instaurat în România de revoluția populară și pentru realizarea propunerilor făcute de cetățeni”.

Astfel, printre măsurile vizate de aceste acte normative s-au regăsit, în principal, abolirea pedepsei cu moartea prevăzută pentru unele infracțiuni din Codul penal și legile speciale și înlocuirea acestora cu pedeapsa detenției pe viață, precum și cele referitoare la reglementarea întreruperii cursului sarcinii sau privind avortul.

Nu lipsită de importanță este și abrogarea celorlalte acte normative, întrucât această abrogare a deschis calea unor drepturi și libertăți, care erau îngădite prin aceste acte normative.

Astfel, pe lângă actele prin care s-au acordat titluri și ordine ale României fostei conduceri, au fost abrogate și alte acte normative care impuneau anumite măsuri restrictive, respectiv:

- Legea privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Apărării Republicii Socialiste România;
- Legea privind sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale; Legea privind normele de adresare în relațiile dintre cetățenii Republicii Socialiste România;
- Legea privind obligația activiștilor de partid, de stat și ai organizațiilor de masă și obștești, a cadrelor din conducerea unităților socialiste, a specialiștilor din agricultură, din alte domenii de activitate de a locui în localitățile în care își desfășoară activitatea;

⁷ Acest Decret-lege a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 4 din 27 decembrie 1989.

⁸ Acest Decret-lege a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 4 din 8 ianuarie 1990.

- Legea privind participarea cu părți sociale a oamenilor muncii din unitățile economice de stat la constituirea fondului de dezvoltare economică;
- Legea privind autoconducerea, autogestiunea economico-financiară și autofinanțarea unităților administrativ-teritoriale;
- Hotărârea Marii Adunări Naționale privind aprobarea Programului de alimentație științifică a populației;
- Decretul privind schimbarea domiciliului din alte localități în orașe declarate potrivit legii orașe mari;
- Decretul privind organizarea Comisiei centrale de partid și de stat pentru sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale și a comisiilor locale de sistematizare;
- Decretul privind regimul aparatelor de multiplicat, materialelor necesare reproducerii scrierilor și al mașinilor de scris; prevederile referitoare la defăimarea unei organizații de stat sau obștești prin orice mijloace, în public.

2.5. „Prima Constituție a României postdecembriste” – Decretul-lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale⁹

În scopul instaurării democrației și libertății, al afirmării demnității poporului român, s-a constituit Consiliul Frontului Salvării Naționale, ca organ suprem al puterii de stat¹⁰.

Pentru realizarea unei societăți cu adevărat democratice și pentru asigurarea și apărarea drepturilor fundamentale ale omului și cetățeanului¹¹, Consiliul Frontului Salvării Naționale a prezentat și adoptat un program de măsuri, care prevedea, în esență, propunerile făcute prin Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 decembrie 1989.

Astfel, acest Decret-lege a fost emis și pentru realizarea Programului Consiliului Frontului Salvării Naționale, care a prevăzut următoarele:

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ A se vedea preambulul Decretului-lege nr. 2 din 27 decembrie 1989, în conținutul căruia s-a arătat că acest Decret-lege reprezintă unirea tuturor forțelor patriotice și democratice ale țării pentru răsturnarea clanului dictatorial ceaușist, pentru concentrarea aspirațiilor celor mai largi mase de oameni ai țării la o viață liberă și demnă și cadrul afirmării acestora și reunește reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice ale țării, de toate categoriile sociale și de toate naționalitățile.

¹¹ *Idem.* Conținutul programului.

- abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ;
- organizarea de alegeri libere în anul 1990;
- separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau, cel mult, două mandate;
- restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și eficienței, eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată, promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice;
- restructurarea agriculturii și sprijinirea micii producții țărănești, oprirea distrugerii satelor; reorganizarea învățământului pe baze democratice și umaniste;
- promovarea unei ideologii umaniste și democratice, a adevăratelor valori ale umanității; eliminarea minciunii și a imposturii, statuarea unor criterii de competență și justiție în toate domeniile de activitate; așezarea pe baze noi a dezvoltării culturii naționale;
- libertatea presei, radioului și televiziunii, trecerea acestora în mâinile poporului; respectarea drepturilor și libertăților minorităților naționale și asigurarea deplinei lor egalități în drepturi cu românii;
- libertatea cultelor; garantarea liberei manifestări a credințelor religioase; organizarea întregului comerț al țării pornind de la cerințele satisfacerii cu prioritate a tuturor nevoilor cotidiene ale populației României;
- salvarea echilibrului ecologic și promovarea unor tehnologii moderne nepoluante; realizarea unei politici externe de promovare a bunei vecinătăți, prieteniei și păcii, de integrare în procesul de constituire a unei Europe unite, casa comună a popoarelor continentului.

Prin măsurile pe care le-a adoptat și prin conținutul său normativ, putem spune că, acest Decret-lege este „prima Constituție a României postdecembriste”.

Astfel, art. 1 prevede că „Numele țării este România. Forma de guvernământ a țării este republica. Drapelul țării este tricolorul tradițional al României, având culorile așezate vertical în următoarea ordine, pornind de la lance: albastru, galben, roșu.”

De asemenea, au fost stabilite pentru Consiliul Frontului Salvării Naționale importante atribuții¹², componența¹³, funcționarea, organizarea și desfășurarea activității¹⁴ atât a Consiliului, cât și a organelor sale de lucru.

¹² A se vedea art. 2 din acest Decret-lege.

¹³ Consiliul Frontului Salvării Naționale era compus din 145 membri, astfel cum prevede art. 3 din Decretul-Lege nr. 2 din 27 decembrie 1989. Consiliul alege direct dintre membrii săi un birou executiv format din 11 membri și anume: președintele consiliului, un prim-vicepreședinte, doi vicepreședinți, un secretar și șase membri. Biroul executiv al Consiliului Frontului Salvării Naționale

În cuprinsul acestui act normativ se menționa – Consiliul Frontului Salvării Naționale, ca organ al puterii, cu următoarele atribuții: emite decrete cu putere de lege și decrete; acestea se adoptă cu majoritatea simplă de voturi ale membrilor consiliului și se publică în Monitorul Oficial; numește și revocă pe primul-ministru și aprobă competența guvernului, la propunerea primului-ministru; numește și revocă pe președintele Curții Supreme de Justiție și pe procurorul general al republicii; reglementează sistemul electoral; numește comisia de elaborare a proiectului noii Constituții; aprobă bugetul de stat; instituie și conferă decorații; acordă gradele de general, amiral și mareșal, trecerea în rezervă și rechemarea în activitate a acestora; acordă grațierea și comutarea pedepsei cu moartea; ratifică și denunță tratatele internaționale; declară stare excepțională, mobilizarea generală sau parțială, precum și starea de război. În subordinea Consiliului Frontului Salvării Naționale funcționează Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei și a unităților preluate de la Ministerul de Interne. Ministerul Apărării Naționale exercită comanda unică asupra trupelor și mijloacelor de luptă ale țării. Organele de poliție și unitățile de pompieri – care își păstrează toate atribuțiile specifice – se subordonează nemijlocit Consiliului Frontului Salvării Naționale și consiliilor teritoriale ale acestora. Denumirea de „Miliție” se schimbă în „Poliție”.

Totodată, s-au stabilit atribuții pentru Președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale¹⁵ și s-au constituit, în unitățile administrativ-teritoriale județene, municipale, orașenești și comunale, consilii ale Frontului Salvării Naționale, organe ale

exercită atribuțiile consiliului în intervalul dintre sesiunile acestuia.

¹⁴ Consiliul Frontului Salvării Naționale și-a desfășurat activitatea în sesiuni, precum și prin următoarele comisii de specialitate: Comisia de reconstrucție și dezvoltare economică; Comisia pentru agricultură; Comisia constituțională, juridică și pentru drepturile omului; Comisia pentru tineret; Comisia pentru politică externă; Comisia pentru știință și învățământ; Comisia pentru cultură; Comisia pentru mediu și echilibru ecologic; Comisia pentru minorități naționale; Comisia pentru administrația locală; Comisia organizatorică și colectivul de împuterniciți ai consiliului. Pe lângă Biroul executiv al Consiliului Frontului Salvării Naționale funcționează un colectiv pentru relațiile cu publicul și mijloacele informației de masă.

¹⁵ Președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale avea următoarele atribuții: reprezintă țara în relațiile internaționale; încheie tratate internaționale; numește și rechemă pe ambasadorii României în și din străinătate; primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai altor state; acordă cetățenia română, aprobă renunțarea la cetățenia și retrage cetățenia română; aprobă stabilirea domiciliului în România pentru cetățeni ai altor state; acordă dreptul de azil; aprobă înfierea unor minori, cetățeni străini, de către cetățeni români, precum și înfierea unor minori, cetățeni români, de către străini.

puterii locale, care au fost ierarhic subordonate Consiliului Frontului Salvării Naționale¹⁶.

Un aspect deosebit de important se regăsește în conținutul art. 10, prin care se dizolvă toate structurile de putere ale fostului regim de până în decembrie 1989¹⁷, „Sunt și rămân dizolvate toate structurile de putere ale fostului regim dictatorial”.

Desigur că, în perioada până la alegerile prezidențiale și parlamentare din anul 1990, au fost emise numeroase acte normative, reglementând aproape toate domeniile vieții sociale, politice, juridice.

2.6. Decretul-lege nr. 81 din 9 februarie 1990 privind Consiliul Provizoriu de Uniune Națională¹⁸

Prin acest decret-lege s-a modificat modul de alcătuire a Consiliului Frontului Salvării Naționale, în sensul includerii și cu scopul participării la guvernare și a partidelor, formațiunilor sau organizațiilor minorităților naționale, ca urmare a apariției partidelor politice, astfel cum a fost stabilit, din punct de vedere legal, prin Decretul-lege nr. 8 din 31 decembrie 1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și a organizațiilor obștești în România¹⁹.

2.7. Decretul-lege nr. 92 din 14 martie 1990 privind alegerea Parlamentului și a Președintelui României²⁰

Acest Decret-lege a fost unul dintre actele cu cel mai mare impact constituțional din acea vreme, întrucât stabilește că puterea politică în România aparține poporului și se exercită potrivit principiilor democrației, libertății și asigurării demnității umane, inviolabilității și inalienabilității drepturilor fundamentale ale omului și Guvernarea României se realizează pe baza sistemului democratic pluralist, precum și a separației puterilor legislativă, executivă și judecătorească, având loc, astfel, trecerea de la perioada de provizorat la una prin care sunt

¹⁶ A se vedea art. 6 din Decretul-lege nr.2/1989.

¹⁷ Astfel, art. 10 din Decretul-lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 prevedea că: „Sunt și rămân dizolvate toate structurile de putere ale fostului regim dictatorial.”

¹⁸ Acest Decret-lege a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 27 din 10 februarie 1990.

¹⁹ Acest Decret-lege a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 9 din 31 decembrie 1989.

²⁰ Acest Decret-lege a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 35 din 18 martie 1990.

stabilite și definite anumite structuri ale puterii²¹. Astfel, Parlamentul României va fi alcătuit din Adunarea Deputaților și Senat, iar membrii săi vor fi aleși prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Aceeași modalitate de alegere este valabilă și pentru Președintele României²².

De asemenea, Decretul-lege a mai stabilit că cele două Camere ale Parlamentului, reunite, vor forma Adunarea Constituantă, cu rolul de a elabora Constituția, însă, în același timp, Parlamentul va desfășura și o activitate legislativă.

În virtutea acestui act normativ s-au organizat și desfășurat primele alegeri libere, respectiv în anul 1990.

3. Adoptarea Constituției din 1991

Constituția României a fost adoptată prin referendum la 8 decembrie 1991²³. Rolul său a fost, în primul rând, acela de a consfinți noua ordine politică, socială și economică, proclamată imediat după evenimentele petrecute în decembrie 1989.

Elaborarea Constituției a fost anunțată cu ocazia primelor acte emise de puterea constituită în perioada imediată ce a precedat evenimentele din decembrie 1989 fiind unul dintre punctele cuprinse în documentele emise în acea perioadă, însă demersurile referitoare la elaborarea acesteia au avut loc abia după alegerile din mai 1990.

Astfel, Adunarea Constituantă a constituit Comisia de redactare a proiectului Constituției României, iar această comisie a cuprins 12 deputați, 11 senatori și 5 specialiști – experți în drept. Această Comisie a fost, din punct de vedere juridic, o comisie parlamentară specială, în cadrul Adunării Constituante²⁴.

Constituția României a fost adoptată prin referendum²⁵, deși au fost propuneri în Adunarea Constituantă în sensul ca aceasta să nu mai fie supusă aprobării prin

²¹ A se vedea art. 4 din Decretul-lege nr. 92/1990.

²² *Ibidem*, art. 5.

²³ *Geneza Constituției României 1991, op. cit.*, p. 859.

²⁴ Conținutul Constituției a fost discutat și votat în Adunarea Constituanta în perioada 13 februarie 1991 - 21 iunie 1991. Dezbaterile proiectului de Constituție în Adunarea Constituantă a început în ziua de 10 septembrie 1991, textul în întregime fiind votat în ziua de 21 noiembrie 1991.

²⁵ *Constituția României*, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003; republicată, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003 a fost aprobată prin referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și a intrat în vigoare la data de 29 octombrie 2003, data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003, a Hotărârii Curții

referendum, ci să intre în vigoare astfel: „prezenta Constituție intră în vigoare la 30 de zile de la publicarea ei în Monitorul Oficial”. Argumentele au constat în susținerea că supunerea întregului text la un referendum popular ar fi inutilă, cu o cheltuială costisitoare, și că la un referendum sunt adresate „cel mult două întrebări”. Totodată, adresându-se Adunării Constituante, unul dintre vorbitori a invocat faptul că „Țara v-a ales aici ca reprezentanți ai ei și reprezentați poporul. Toată puterea derivă de la popor și dumneavoastră o reprezentați și aveți capacitatea necesară să apreciați dacă această Constituție este bună și în momentul în care ați votat-o și se va publica în Monitorul Oficial trebuie considerată definitivă și bună pentru întregul popor”²⁶.

4. Concluzii

Desigur, cu această ocazie, am dorit să evidențiem cele mai importante acte normative adoptate înainte ca România să aibă o Lege fundamentală care să pună bazele unei democrații reale și care, din punctul nostru de vedere, sunt la fel de importante precum actuala Constituție.

Având în vedere enunțul lui Montesquieu²⁷, potrivit căruia „*pentru a nu se abuza de putere trebuie ca prin așezarea lucrurilor puterea să oprească puterea*”, ne întrebăm dacă au fost atinse dezideratele poporului român enunțate cu ocazia evenimentelor privind trecerea de la un regim totalitar la unul democratic și în ce măsură a fost instaurat statul de drept și dacă mecanismele acestuia funcționează, având în vedere că după Revoluția din decembrie 1989 România a fost deschisă unor schimbări rapide și unor perspective în sensul dezvoltării statului de drept și tranziției spre o societate democratică și pluralistă, bazată pe separația și echilibrul puterilor în stat.

Constituționale nr. 3 din 22 octombrie 2003 pentru confirmarea rezultatului referendumului național din 18-19 octombrie 2003 privind Legea de revizuire a Constituției României. Aceasta, în forma inițială, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991 și a intrat în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991.

²⁶ Geneza Constituției României 1991, op. cit., p. 859.

²⁷ Cu referite la teoria separației puterilor în stat, a se vedea C. de Secondat, Baron de Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, vol. I, Ed. Științifică, București, 1964, p. 195 și urm.